

Paula Hirvonen

VASKELA PALAA

Mie juoksi ja juoksi 13-vuotiaan pojan lähtö 30.11.1939

Kello 6.55 räjähti. Sota oli alkanut. Ei ennättänyt aamuhämärä päiväksi valjeta, kun ensimmäiset kranaatit iskivät kylään. Aamuaskareet keskeytyivät. Kiireellä hevosta valjastamaan heinäreen eteen. Siihen oli jo lähdön varalta kannettu tavaroita, kuvaili **Lauri Heikinpoika Laurila**, s. 1926, ensimmäistä sotakokemustaan kirjoittajalle.

"Sillo alko tulla ranaattii siihe riie ja kaivo vällii. Hevone säikäht ja nous pistyy het ja suorua ornist naveta pienie ouvvie. Sai piähiäs sissii, mut aisat ottiit kii ja siin män toine aisa poikki. Uus aisa piti käyvä hakemas tukkirekilöist. Mut se viipy ja sinä aikan myö Kalle kans juostii katsomua millase kuopa se tykikuula tekkyö. Aisa ko suatii paikoillie ni sit myö lähetti, isä, puapuska, Aini, Kalle ja mie.

Mie rupesi kannoil seisomua. Mäntii siihe kujasil ja Rantamiäje piäl. Mie näin ko Kola ja Terola riätäl seiso siin saraja vieres. Ann-tät ol pello-ojas turvalla suali korvis. Tätä ko se Sirkka säikäht, otti siin kohal nelisie, ni sillo mie putosi kyyvistä. Kyl toist tiän huomasiit, mut hevone painu nii hurjast Rantamäkkie allua, et kii en juosta jaksant eikä suaniet hevosta seisattumua.

Hevone juoks nelistä iha Kaihonieme nurkal ast. Siin aijoi sarajua päi, jot ois pysähtymmiä suaniet, mut se nous seiniä päi pistyy ko hullu. Tavarat kuatuit riest. Eikä se hevone siin asettunt. Enkä mie heitä tavottant.

Melkie kaik kyllöist ol männiet. Suvimäet tulliit sit jälkiepäi ja tapasiit miut siin Jeskase paja kohil. Mie oli juost et iha märkän ol vuattiet. Heil ol nii suur viljakuorma, jottei voiniet ottua kyytihie. Sannoit: 'Kyl siel jälel o viel tulijoi, ottuat siut.'

Mie ko en heijä kyytii sopint, ni läksi tuas ettie päi juoksemua. Ruajuu ko tuli ni mie läksi painumua Ruajumäkkii ylös ja Rauvu asemua koht. Siel mie oli käynt ja osasi sin männä.

Enne Rauvukylä koulu ko olin, ni sillo ol kova ampumine. Omat sotiluat tulliit minnuu vastua siin koulu ja metsä välis. Jokiranna Alekka miut tuns ja kysy. 'Mihi sie juokset?' 'Mie miän Rauvu asemal.' Alekka sano, et muut on männiet Ruajust suorua Kiv'niemie, ei täst uo mänt kettiä. Hiä neuvo mänemiä Vanjalua, jos siel ois viel ketä koton. Mie mänin sin, mut siel ol kaik ovet auk eikä kettiä koton.

Sen verra siin Vanjala mutakaivoksii luon pysähyi, jot vaihoi toist jalkiniet. Viel viskasi kaik joutavat, mitä miul ol ostettui, iha henkilökohtasiikii tavaroj sin monttuu. Mie oli käynt syksyl Peltoses, siel Viisjoel nostamas juurikkaita ja perunatkii nostettii, sielko ol kaik sivilit jo evakoitu. Miekko sain tilin ja miul ol rahhua ni osti kaks huul'harppuu, iso taskulampu ja par kirjua. Niä kaik ja loutankii viskasi mänemiä ja läksi tuas juoksemua.

Rauvu asemal ko tuli ni rata olkii jo poikki. Siel ol sotilaita ja sannoit et junat ei kule. Hyö neuvoit Leinikylä kautta mänemiä Petäjäjärve tiel. Mie juoksi sin Porku-kylä tuakse. Sit ol jo iltapäivä, siin yhe kahe mais, ko ampumista ei enniä kuulunt. Mie läksinkii sit takasii kottii juoksemua suorua Porkult. Sielt tulkii ettie oikei suora tie. Piäsin kilometri, kaks ko olliit sotiluat tuas vastas. Vartiomiehet sannoit et sin ei piäsetä enniä kettiä.

Nyt miul tulkii jo hätä, et joha onkii ihme ja kumma koi kottii piäse. Tuas sotiluat neuvoit ja sit mie juoksi nii kauva ko piäsin Petäjäjärvel. Siel mänin talost kyselemmiä muist kulkijoist. Ol nii myöhä, et siin sannoit jot siu o paremp jiahä tähä yöks. Mie jäinkii. Tekkiit peti lattial. Kerkesi käyvä pitkällä, liene nukahtantkua, ko sotiluat tulliit ja sannoit et tunni sisäl pittiä kylä olla tyhjän. Mie kavahi ylös ja tei lähtyö. Taloväk sano, et heijä kyyvis piäsen, mut yksinnä mie läksi.

Juoksi Kiv'nieme sillast ylitse. Siel onkii jo pitkä hevosjono. Mie juoksi ja juoksi! Vuokselua ko piäsin ni ol uamupuol yötä. Siel mie jo nai omakyllöisii. Hei majapaikkua ko mäni,ni siin paikas nukahi istuvillei.

Vuokselas juoksi sit talost talluo ja etsin kot'väkkie. En vua tavant. Jousseilt ol tuttui ja heijä kans tuli Ojajärve asemal. Siel oltii par päiviä ja kyseltii meijä perettä, onks tulliet tai lähteniet. Siel sannoit, et kyl kaik Rantasalmelmännyt. Sit myö lähettii junas Kolkotaipaliel. Joka päivä mie juoksi asemal katsomua onks mei väk tult.

Sit yhten uamun tul tieto, et mei porukka o Rantasalmeasemal. Hyö kaik muut tulliit hevosel koko matka. Siihe miu juoksemine sit piätty."

Marraskuun viimeinen aamu 1939

"Meitä oli enää minä ja veljeni kotona karjaa hoitamassa. Toiset olivat lähteneet kuukautta ennen evakkoon. Oli kummajyrinä ja tulen loimu, kun menin aamulypsylle. Pihalla pysähdyin ihmettelemään. En ollut ennen kokenut sellaista. Meille oli tullut rajan läheltä ihmisiä evakkoon pahimman varalta. Palasin tupaan ja sanoin heille: 'Tulkaa katsomaan, mitä tämä tällainen on.' He alkoivat siunailla, että sota on syttynyt. Kiiruhtivat sisälle, kokosivat tavaransa, valjastivat hevosensa ja lähtivät." Näin on kirjannut Rohko Sievi, **Sievi Kähkönen**, ensimmäisen Talvisodan aamun kokemuksiaan.

"Jäimme veljeni kanssa ihmettelemään. Menin navettaan. Lypsin ja syötin lehmät. Sitten aloin tuvassa touhuta eväiden valmisteluja. Alustin pullataikinan, laitoin kermat kirnuun ja uunin lämpiämään. Mutta työ ei siitä edennyt, kun oli niin kova jyske ja lentokoneet päällä taloja ampuen.

Kysyin veljeltäni, että mitäs tehdään, jos me lähdetään. Hän sanoi, että 'ei myö lähetä enne ko tulluop käsky'. Sanoin, että käsky on tullut. Katso tuonne pihalle niin näet miten suuret kuopat on lähellä taloa.

Veli alkoi kasata tavaroita rekeen. Eihän siihen paljon mahtunut, kun oli vain pieni etureki. Lehmät päästettiin irti kytkystä kuten oli määräys. Sotilaat ajaisivat ne sitten pois, kun tykkituli taukoaa. Näin oli sanottu.

Kaikki jäi paikalleen, karja, viljat, lämmin koti. Ihmiset ajelivat hädissään tiellä edestakaisin. Ei ollut tietoa, mitä kautta ja minne pääsee menemään. Rautuun päin hevoskuormat ja ihmiset sitten suuntasivat. Kun ei enää näkynyt muita, lähdimme naapurin Helmin kanssa tykkitulessa ajamaan pyörillä toiseen suuntaan, kohti Taipaleen lautta. Koko matkan räjähteli lähellämme. Muistan vieläkin sen karmean äänen korvissani. Kun se oli ylempänä, niin se vinkui, kun se läheni maata se vonkui ja kun putosi maahan, niin räsähti.

Tällaista oli matka lautalle asti. Siellä tiet olivat täynnä ihmisiä ja hevosia. Kulku oli hidasta, kun sotilaita tuli toiselta päin lautalle ja siviilit taivalsivat päinvastaiseen suuntaan. Lautalle sai odottaa kauan. Pyörillä liikkuvat vietiin joen yli moottoriveneillä. Ensimmäisen yön vietimme Saapurassa. Kauhun vallassa katsoimme, miten kotimme paloivat korkeina liekkeinä Taipaleenjoen takana Vaskela yhtenä tulimerenä.

Oi, Taipaleenjoki, mitä nähnyt olet,
jos kaiken sen kertoa voisit meille!
Sodan aikana virtasit punaista vettä.
Sanoivat: siinä on ihmisten verta."